

melancholické a choromyslné. Problém o souvislosti
genia a choromyslnosti byl během XIX. století

opět předmětem úvah a pojednání; Lombroso pak učinil jej populárním, pojednává o něm v několika
spisech.

Lombroso uvádí četné znaky tělesné i duševní, kterými geniální lidé upomínají na choromyslné, aneb kterými se alespoň liší od osob normálních. Po stránce tělesné vykazují geniové často odchylky v jednom neb v druhém směru od všeobecného průměru, jsou buď vysokorostlí, aneb naopak nápadně malého vzrůstu, tlustí nebo hubení, mají velké nebo malé hlavy a mozky, symmetrické a hezké aneb ošklivé tvaře, dosahují vysokého věku, aneb umírají záhy, vyvinují se záhy, ba předčasně*) aneb naopak opožděně, zdoluhavě atd. Často vykazují znaky, které se nacházejí častěji u choromyslných a zločinců (znaky degenerační).

Pokud se duševních vlastností týče, bývají geniové jako choromyslní podrobeni různým náladám, chorobné dráždivosti neb naopak melancholii, trpí návaly krve k mozku, bývají otupělí proti pocitům hladu a zimy, nemají smyslu pro rodinný život a společnost, ani pro pořádek a potřeby životní, bývají domýšliví a výstřední, často bezcharakterní atd. Jich roztržitost a zapomnětlivost upomíná na nepřítomnost ducha u epileptiků a zabývání se s jediným předmětem na monomany, t. j. na choromyslné houževnatě jedinou myšlenkou se trápící. Někteří geniové chápali se různých pomůcek, aby přivodili příval krve

*) Tasso mluvil v šestém měsíci a rozuměl v 7. roce latině, Ampère byl v 13. roce matematikem, Pascal vytvořil v 10. roce svou akustickou teorii, Dante a Alfieri milovali již v 9., Byron v 8., J. J. Rousseau v 11. roce atd.

k mozku a dostali vhodnou náladu k tvorbě
bájně umelecké nebo k duševní práci. Mnozí nedovedli se ovládati a oddávali se zvláště pití lihovin.

Jako charakteristický znak geniálního tvoření uvádí Lombroso, že nápady a myšlenky přicházejí m i m o v o l n ě, bez hledání a bez namáhání, jako inspirace aneb jako ve snu; to přiznávali mnozí básníci, hudebníci a filosofové. Mnohá díla byla prý přímo ve snu stvořena, aneb koncipována. Tvoření velkých děl děje se pak — jak uvedeno — namnoze za podmínek zcela mimořádných a za projevů neobvyklých. Jakmile doba nadšení neb tvoření přejde, klesne genius na niveau obyčejného člověka, ba často pod něj. Tyto okolnosti ve spojení z odchýlným citěním a žitím geniálních lidí přiměly Lombrosa viděti v geniální inspiraci analogii epileptického v ý b u c h u. Jest známo, že epilepsie (padoucnice) nemusí vždy jevit se v záchvatech křečovitých s bezvědomím probíhajících, nýbrž že se může prozrazovati také jen momentanním stavem bezvědomí s nepatrnými projevy, které tvoří jaksi náhradu (aequivalent) za plný záchvat. Těmto „kusým záchvatům“ odpovídají inspirace geniů, které jsou namnoze vyvolávány zevními vlivy,**) někdy nepa-

*) Schiller strkával prý nohy do ledové vody, když básnil, Milton a Cartherius zahrabali při práci svou hlavu do polštáře své lenošky, Leibniz mohl prý jen ve vodorovné poloze přemýšlet, Bessuet se zdržoval v chladném pokoji, ovázav svou hlavu teplými šátky, Cujas psával leže na koberci svého pokoje, Thomas a Rossini komponovali v posteli, Rousseau přemýšleje chodil s obnaženou hlavou v parném slunci, Paisiella zabalil se v zimě do 9, v létě do 6 přikrývek, když chtěl komponovati atd.

**) Lombroso zjistil již dříve, že nálady choromyslných se mění dle stoupání a klesání barometru a teploměru a že při určité teplotě aneb při náhlé změně povětří, zvláště v některých měsících se u nich

trnými podněty, sny, smyslovými dojmy nebo bezvýznamnými příhodami.

Ještě užší zdá se souvislost geniálnosti a choromyslnosti u geniů, kteří byli aneb se stali zřejmě choromyslnými: Ampère, Comte, Schumann, Tasso, Swift, Newton, Rousseau, Lenau, Schopenhauer atd. U takových geniů jeví se zvláště výše uvedené odchylky v sféře duševní. U mnohých jiných poukazují příklady choromyslnosti aneb degenerace v rodině, u otce (Beethovenův otec byl alkoholikem), matky (Byrona), syna (Donizettiho, Manziniho), dcery (V. Hugona) atd., na dědičné zatížení ducha. Naopak mohou choromyslní lidé jevit známky duchaplnosti, poetického a uměleckého nadání. Lombroso netvrdil, že by všichni geniální lidé musili býti choromyslnými, nýbrž toliko, že „mezi fyziologií člověka geniálního a pathologií choromyslného jest mnoho styčných bodů. Známe pomatence geniální a genie, kteří jsou pomateni. Jest však a bylo mnoho geniů, kteří, nehledě k některým odchýlkám v citové sféře, nikdy netrpěli choromyslností“. Během doby pozměnil ovšem Lombroso své názory o povaze geniů; čím dále, tím více převládal u něho názor, že geniálnost jest totožná s psychologickou epilepsií.

Jest zásluhou Lombrosovou, že v novější době byla tělesnému a duševnímu stavu vynikajících mužů

mnozí záchvaty šílenosti; později potvrdil totéž pro tvorbu geniů. Z 1867 velkých tvoreb lidského ducha, které Lombroso sestavil, připadlo 539 na jaro, 485 na podzim, 475 na léto a 368 na zimu. „Celkem zdá se,“ — praví — „že první teplé dny a měsíce roku jsou plodnější než doba, kdy vedro dosáhne své výše, a totéž platí o měsících, v nichž se stav barometru často mění, na rozdíl od měsíců horkých a chladných.“ Vedle toho uznává Lombroso ovšem také jiné vlivy, vliv rodiště a domova, blahobytu a nouze, vliv plemene, tělesného vývoje, pohlavního dospívání, lásky, různých příhod atd,

a žen věnována větší pozornost a že zvláště jich díla posuzována byla také s ohledem na odchýlný neb dokonce chorobný duševní stav tvůrce. Jest vysvětlitelno, že mnohé zůstává sporné a že v mnohém bylo přestřeleno.*)

Ostatně vyvolaly vůbec vývody Lombrosa a jeho školy o genetickém vztahu mezi geniálností a choromyslností, zvláště epilepsií ostrý odpor. V první řadě vytýká se i zde nekritičnost Lombrosova a lehkovážnost, s kterou se každý nápadný znak nebo zjev prohlašuje za znak degenerační. Jak již z výše podaných příkladů vysvitá, zakládají se jeho — počtem sice četné — doklady většinou na pověstech a anekdotách nijak zaručených. Vývody Lombrosovy samy jsou často neurčité a nejasné. Není pochyby, že některé tvary choromyslnosti připouštějí vývin a projev velké geniality a naopak nejsou geniální lidé chráněni proti choromyslnosti. Vznik této může právě duševním přemáháním býti podporován, ale namnoze má duševní choroba zcela jiný původ, totiž v nepořádném životě a v infekci. — Tak zůstává také tato otázka prozatím alespoň nerozřešena.

*) Ježíš Kristus byl prohlašován buď za duševně abnormálního, za neurastenika, exstatika, epileptika, ba i paranoika, což vše psychiatr H. Schaefer popírá; jest spor o tom, zdali sv. Pavel byl epileptikem aneb zdali trpěl pouze migrenou a malárií. O duševním stavu Panny Orleánské, Torq. Tassa a mnohých jiných sepsány podrobné úvahy.

